

„Szociopoézis”

Ezt a költőien hangzó latin-görög kifejezést, „szociopoézis”, a *Világosság*-ban olvastuk, dr. Avar Pálnak, egy, az alkoholizmussal foglalkozó tanulmányában. De nemcsak a hangzása költői, hanem kifejezetten utal is a költészetre — vagyis a „poézis”-re, „képzés”-re — és arra a mély szükségletünkre, hogy társakat találjunk magunknak az emberek között. Mert ha ez nem sikerül, ha nem tartanak mások is tükröt eredményeink és fogyatékságaink elé, akkor — mint arra az említett tanulmány rámutat — könnyen összezavarodunk. Olcsó mámorok „koholt szeszek”, bandák és galerik világába menekülünk.

Nem elkaldandós a művelődés területéről, ha ez a kulturális jegyzet egy, az alkoholizmus társadalmi és társasági problémáit elemző írásra utalva, a „koholt szeszek” témáját érinti. Hiszen a belső elváródáshoz vezető ópiumok elfogadásával — vagy elhárításával — szorosan összefügg az, amit a társadalom által meghatározott, de a társadalomra vissza is ható személyiségnek neveznek. A *szociopoézis* pedig egyik alapvető szükséglete és nevelődési eszköze is a társadalmi személyiségnek. Ugyanakkor ezen a téren sem szabad mohónak lenni. Ha ugyanis mindenkivel, aki csak utunkba kerül, meg akarjuk szerettetni magunkat, ha mindenkivel szoros szolidaritást vagy gyengéd gyámolítást várunk, akkor kihunyt bennünk az, amit a kiváló szovjet szociálpszichológus, az 1934-ben meghalt Vigotszkij, *ideopoézis*nek, vagyis eszmeképzésnek nevezett. Utalva arra a belső — és szintén kielégítendő — szükségletünkre, hogy a különböző emberekkel való kapcsolatunkból levonjuk a kellő tanulságokat, hogy ne csak „hódítani”, „hódolni” vágyjunk, hanem *merlegeljünk* is. Védve önmagunkat az albarátoktól és a túlzott mentoroktól. A harmonikus személyiség egyszerre szociopoétikus és ideopoétikus.

A közösség akkor szolgálja a legjobban a társak felfedezésének — és egyben önmagunk feltérképezésének — dinamikus harmóniáját, ha szüntelenül népszerűsít olyan látszólag egymásként ellentmondó, ugyanakkor mégis csak összetartozó szellemi és erkölcsi értékeket, mint például az alkotó társasélet és a termelő *magány*, a szükséges *bizalom* és a nem gyanakvó, de a bizalmat mégsem tékozló *emberismeret*. Ha e kettőt egyszerre sugallja és tudatosítja szüntelenül, szuggesztíven, de soha nem erőszakosan. A személyiség dialektikájából következik, hogy az a jó, amit az emberekre agresszíven „böles” tanácsokkal rákényszerítenek, az visszafelé sültet el. Nemrég jelent meg magyarul is a haladó amerikai szociálpszichológus, Elliot Aronson *A társas lény* című kitűnő könyve, amely sok tanulságos példával bizonyítja, hogy ha egy „koholt szesz”-t ügyetlenül ócsárolnak, az nyomban — *reklámozódik*. Aronson példái ugyan amerikaiak, de hazai tapasztalatok is bizonyítják, hogy például azok a cigarettásdobozra írt, egészségünk nyilvánvaló védelmében írt, elriasztó feliratok a dohányzás ártalmasságáról, csak fokozzák a *dohányosok elhárító mechanizmusait*.

A különböző, testi és lelki egészségünkre veszedelmes ópiumok ellen *kulturáltan kell küzdeni*. Ami éppen nem valamiféle szlamokban kifejeződő kampányt jelent, tegyük fel, ilyen jelmondatokkal: „Itabolt helyett — könyvtárba!” vagy „Ne dohányozzunk, inkább közművelődjünk!” Ennél sokkal hatékonyabb lenne, ha az iskolai és iskolán kívüli oktatás és a társadalmi életre való általános értelemben vett nevelés mellé a *közművelődés sugárkörébe vonnánk a társasági életre való, okos nevelést* is. Avar doktor is, mások is — az alkoholizmus és egyéb devianciák okai után kutatva — egyrészt azt bizonyították be, hogy még olyan helyeken is, ahol felett az úgynevezett infrastruktúra, az emberek egy része megdöbbentően *járatlan az egyszerű beszélgetésben*, a társadalmi-társasági érintkezésben. Másrészt meg azt, hogy egy úgynevezett „*gyógyító klub*” lényegében abban különbözik egy átlagos művelődési otthonától, hogy ott nemcsak zenét, illyen vagy olyan előadást hallgatnak hanem — társalognak is. Helyes irányban és arányban *fejlesztik a maguk szociopoézisét*.

A. G.

Félidő

A miért Faust az egész lelkét, a lelke üdvösségét eladta Mefisztónak — akit talán márcsak azért sem ördöggyalazás a pokol anyagbeszerzőjének nevezni, mert ha igaz, neve a legsokoldalúbb olimposzi isten, a szakács-hírnök-pohárnok-szónok-diplomata-pásztor-lantos-felcser, nyáj-szaktörő és termékeny-ség-patronus, nem utolsósorban pedig éppen a kereskedő-isten Hermész melléknevéből, a Megisztófielből származik — tehát amiért Mefisztónak mindenestül eladta magát Faust: a maradásra bírt, megállított percért, az elérhetetlenért, azt én épp most nem is tartom olyan elérhetetlennek. „Szép vagy! Maradj! tied vagyok!” — így szól a könyörgés a perchez, melyet megállásra bírnak csak elkárhozás árán lehet, különben elérhetetlen. Mégis azt mondom most, hogy nem az.

Olyannyira nem elérhetetlen, hogy úgy nézem, az emberi életben nemcsak hogy elérhető, hanem mindenki el is éri.

Csak nem mindenki veszi észre, hogy az idő megállt vele. Nem veszi észre, hogy egy bizonyos pillanatban a futó idő, a tovatűnő, a visszahozhatatlan és megismételhetetlen idő, az örökmozgó, ha az ember feje fölött nem is, de benne megállt. Sőt, hosszan, olykor az élet legutolsó percéig, elácsorog. Marad. S az embernek nem is kell ezért a maradásra bírt percért cserébe az üdvösségét adnia. Inkább azt tartom, hogy a benne megállt idő az élete legfőbb üdvössége.

Melyik hát az a bizonyos pillanat, amikor az idő megáll az emberrel, amikor

maradni kezd, mintegy állandóra és otthonosan berendezkedik benne, s a nyugtalanítóan tovaszökőből lecsillapodottá lesz? Mikor az a perc, hogy a sátorfáját folyvást felszedő és továbbálló, nomád idő egyszerre letelepszik és ámokfutó szállás-kergetőből egyszerre bennlakóvá higgad? Melyik ez a bizonyos pillanat, melyről azt gyanítom, hogy az élet üdvösségét hozza?

Épp most telt le az esztendő fele, most gondolom hát éppen s most mondom ki, hogy ez a bizonyos pillanat, az a perc; a félidő.

A félidő. Az esztendő fele. Messzibb és dantei megfogalmazásban azonban: az emberélet útjának fele. A nagy félidő.

Amikor az ember már annyira érett, hogy egyáltalán érzékelni kezdi az időt, amikor észreveszi, hogy helye nemcsak a térben van, a földkerekség kiterjedéséi között: egy tájban, egy hazában, egy kukcokban, hanem az időben is, az évek dimenziójában: egy évszázadban, egy korszakban is, s a hónapok, hetek, napok, percek közt is elhelyezkedik, nemcsak látható és megfogható dolgok, tárgyak, falak és látóhatárok közt — mondom, amikor észreveszi az időt, akkor egyszerre foglalkoztatni kezdi a félidőt. Feltehető a kérdés magának: van-e már félidő? Megtettem-e már a dantei életút felét?

Sokféleként mérjük mi, emberek, különös, láthatatlan, félelmetes és otthonos birodalmunk, az idő hosszát és mélyét. Csillagok járásával, érverésen, naptárral, percmutatón. Pontosan mérjük az időt, pedánsul, stopperrel. De azt, ami a legjobban foglalkoztat: a félidőt, az igazi fé-

Nemzetközi szövetkezeti nap

Hűen a hagyományokhoz a világ szövetkezeti dolgozói az idén is július első vasárnapján ünneplik meg — immár 56. alkalommal — a nemzetközi szövetkezeti napot. Számba veszik azt a sokoldalú hozzájárulást, amelyet az időszerű feladatokat, amelyekkel az összefogás, a kölcsönös segítség, a társadalmi haladás ügyét szolgálják. A nemzetközi enyhülés folyamatában ha nem is alapvető, de kétségtelenül jelentős szerepe volt és van a különböző országokban tevékenykedő szövetkezetek együttműködésének. A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége, amely 66 országban 336 millió tagot számlál, idej felhívásában a népek közötti együttműködés, a tartós biztonság és béke megteremtését, valamint az igazságos társadalmi és gazdasági rendszert szolgáló szövetkezeti alapelvek széles körű elterjesztését szorgalmazza.

Erős szálakkal kapcsolódik a nagy múltú magyar szövetkezeti mozgalom is a világ szövetkezeteinek közösségéhez. Hazánk 4600 szövetkezetében 4,2 millió tag tevékenykedik — a *félidő lakosság több mint 40 százaléka — akik a nemzeti jövedelem egyharmadát állítják elő*. A mezőgazdasági termelés kétharmadát a termelőszövetkezetek adják, az ÁFÉSZ-ek pedig a kiskereskedelmi forgalom egyharmadát szervezik, együttesen

segítik a háztáji, a kisegítő- és egyéb kisgazdaságok lehetőségeinek minél jobb kiaknázását. A lakásszövetkezetek mintegy háromnegyed millió ember számára teremtettek otthonot, s a takarékszövetkezetek szolgáltatásait is több mint egymillióan veszik igénybe. Az ipari szövetkezetek 7,2 százalékkal részesednek a szocialista ipar termeléséből, egyes belső ellátási, szolgáltatási, valamint export munkaterületeken súlyuk különösen számottevő.

Kialakultak gazdaságpolitikánknak a mai igényekhez igazodó korszerű szövetkezetpolitikai elvei. Ennek szellemében bontakozott ki a szövetkezetek önálló vállalati jellegű gazdálkodása és a szövetkezeti demokrácián alapuló önkormányzata. Az Országos Szövetkezeti Tanács csatlakozva az SZNSZ felhívásához, szem előtt tartva a hazai tennivalókat, elsősorban az MSZMP KB áprilisi állásfoglalásainak a szövetkezeti munkában való érvényesítésére ösztönöz. Továbbra is cél, a tagsági kapcsolatok erősítése, a szövetkezeti demokrácia, valamint a közéleti és közművelődési tevékenység fejlesztése. Vagyis: akkor szolgálják legjobban a társadalmi fejlődést, a nemzetközi szövetkezeti mozgalom ügyét, ha gazdaságpolitikai feladataik hiánytalan elvégzésére törekednek.

(sz. g.)

(Vasvári Anna rajza)

Béke az Akropoliszon

KORINTHOSZ irányában vándorolt már el a Nap, amikor a labdarúgó-stadion felé többen beépültek. Afféle polbeat tömeggyűlést rendezett kétnapos kongresszusa után a Görög Nemzeti Békebizottság. A pálya közepén egymással váltva játszhattak a zenekarok, közben elhangzott egy-egy jelszó a Földközi-tenger országainak együttműködéséről, a Közel-Kelet békéjéről, Ciprus függetlenségéről, a neutronbomba gyártásának megtiltásáról. A mediterrán ég kék hátteréből fenségesen emelkedett ki az Akropolisz, s az egyetemes művészet utolérhetetlen alkotása, a Parthenon, a Szűz temploma. Az arányoknak és mértékeknek e harmóniáját két és fél ezer éve csodálja az emberiség, azt a lángszemű felismerést, hogyha a templom keskenyebb oldalán *nyolc* oszlopot helyeznek el, akkor a hosszabbik oldalon nem tizenhatra vagy tizennyolcra van szükség, hanem pontosan *tizenhátra*. Így vált tökéletessé, ebből tanulnak azóta is az egymást követő korok építései.

Varázsa a tömegturizmus sem csökkentette, de a további pusztulás veszélyét sajnos növelte. Kötélkorodók és fehér köpenyes örök figyelmeztetik a járókelőt, hogy a szentélyekben belépni tilos, sem az Erechteionba, sem Niké kapujába. Talán nem is olyan nagy baj ez, hiszen a görög templom nem a belső elmélyülés, a vallásos áhitat céljaira készült, hanem a külvilágnak hirdette a művészi alkotás sugárzó szépségét. A török hódoltság idején lőporraktárnak használták, ez robbant fel a 17. században s hagyta ránk a romokat. Az enyészet lassan pusztító munkáját az utóbbi időben felgyorsította az ember és a gépköcsi. A kipufogógázok szulfurja a márványt gipszre változtatja, ezt pedig már oldja az eső. A kariatidokat eltávolítják, helyükre cementmázasolat kerül. A Parthenon dór oszlopait a korábbi restaurálások vasállványzattal erősítették meg, ami viszont megrepesztette a márványalapot. A vasat most cserélik ki titánnal. A légszennyezés ellen már arra is gondoltak hogy plasztikburával borítják be az egész Akropoliszt.

KÉTMILLIÓ látogató szedegeti emellett évente a márványdarabokat. A két hivatásos öreg fényképész csaknem munka nélkül maradt, hiszen ma már mindenki saját gépevel készíti a felvételeket. Mégis megmászák naponta a sziklaormot, felbaktatnak a Propyleion márványlépcsőin és, hálát adnak a sorsnak, hogy e páratlan környezetben dolgozhatnak. Az idősebbik, hetvennyolc éves, elmesélte annak a francia családnak az esetét, amelynek tagjai évente visszatekértek és letérdeltek az emberi alkotótehetség nagyszerűségé előtt. Igaz, már Pindaros annyira magasztalta Athén szépségét, hogy magára vonta a szomszéd városok féltékeny haragját. Tízezer drachmával bírságolták, honfitársai viszont szobrot emeltek neki.

Innen egy kőhajításnyira, az antik Agorán találtak ki a *demokráciát*, a nép uralmát, az egyenlőséget és egyenjogúságot, az ember tiszteletét, szellemének szabadságát. Itt énekelte Kallimachosz:

Mirtusz lombjai közé
fonom be szablyám,
Úgy, mint Harmodiosz és
Arisztogiton,
Mikor a bitorlót megölelék
S egyenjogúvá Athenae
lakosít tévék.

A stadionban összegyűltek felszabadult jövedvében ennek a nemrég visszanyert és újból felfedezett demokráciának, a bitorlók elűzésének az öröme sugárzott az arcokról, harsogott a hangszórókból. A munka már véget ért s az aranylé napfény báronyos melegében az egynyi gondok is megszűntek, eltűntek a megélhetés nehézségei, a munkanélküliség fenyegető rémképei. Barázdált arcú veterán harcosok, akik megírták a királyság, majd a junta börtöneit, együtt ünne-

peltek az üzemek és egyetem fiataljaival, s a Föld minden népét érintő kérdéssel, a *békevel* foglalkoztak. Két zene-zám között Mikisz Theodorakis mondott lángoló beszédet, tiltakozott a görögországi NATO-támaszpontok s a társadalmi igazságtalanságok ellen. Majd a mai világ farmernadrágos rapszodszai egyik dalát játszották el. Ezután a török békemozgalom küldötte kövélkezett, aki Nazim Hikmet verseit szavalva tett hitet a török és a görög haladó erők együttműködésé mellett. A dalnokok lantján Arisztofanész békedala csendült fel, ezt követően Ciprus képviselője szólt a néphez, ifjú gitárosok énekeltek s a tömeg lábával verte a taktust. Így folytatódott délután hat óráig este tizenegyig.

A HOLDFÉNYBEN autóval érkezünk a híres Plakába, nem úgy mint Csontváry képen, a „Sétakocsizás újholdnál Athénban” kísérteties utasai. A turizmus itt is pusztított. Nyoma sincs már a földöntúli, misztikus hangulatnak, a színek döbbenetes víziójának, amit Csontváry érezhetett a kocsikázó társaság titokzatos sétaútján az Akropolisz oszlopainak tövében. A „Szissziosz” pincelokáiból vadul bóbóllt „A piruszi lány”, a zegzugos, keskeny utcákon északi idegenek próbálgatták Szirtaki táncát. De decibelben versekre keltek a többi hangszórók is, neonfények villogtak a ciprusok és platanok között. A Plaka, a modern Athén legrégibb része, taláink itt házakat még a bizánci és a török korból is, valaha a hangulatos kisvendéglők, apró kézművesboltok negyede volt, ahová napnyugta után még az olimposzi istenek is ellátogattak, hogy „Szamosz borával telt kehelyt” ürítsenek, mint Byron mondja.

Az idegenforgalom és az építkezési káosz tönkretette a Plakát, keleties szibvásárra züllesztette az antik romokkal szegélyezett terek utcák, templomok és házak együttesét. Kísérőim ugyan elmondották, hogy a lakók különbözőságot alakítottak „Athén bájos szívének” megőrzésére, a Plaka hagyományos jellegének visszaállítására. Megpróbálják a város vezetőségével együtt ki-telepíteni a rossz hírű éjszakai mulatókat, a zug játékbarnagokat, megtiltani a zajos hangszórók és színes neonok alkalmazását. Az időközben felhúzott üveg-beton épületekkel persze már nincs mit kezdeni, ezek vették birtokba az egykor jázmin- és ibolyaillatú kerteket. Még a kormányfő szerint is, legjobban lenne Athén felét lebontani és újból felépíteni, ami persze lehetetlen, hiszen az ország lakóinak egyharmada, hárommillió ember, athéni polgár. Az idegenforgalom emellett a legjelentősebb devizaforrás s mindenki igyekszik megcsapolni a turisták erszényét. Nehezíti a helyzetet, hogy a turistaipar hatalmasai a kenőpénzekkel és a megvesztegetés finomabb formáival, mint a választási kassza feltöltése, könnyen elérik az „Új demokrácia” elnevezésű konzervatív pártcsoporthoz vezető út is. Mégis a polgárság kezdeményezése a Plaka megtisztítására most először biztat valami eredménnyel. A tiltakozó hadjárat napirendre tűzte a harminc legzajosabb mulatóhely engedélyének visszavonását.

MI, KÜLFÖLDIEK, egy emlékezetes élménnyel lettünk gazdagabbak, azzal, hogy bizonyítékot szereztünk a népek szabadságvágyának, életérének elpusztíthatatlanságáról, békeakaratainak egyöntetűségéről. Idén emlékeztünk meg a nemzetközi békemozgalom születésének 30. évfordulójáról. S bizony magam, aki 1948 nyárutóján részt vettem a wroclawi találkozón, emlékeztem arra, hogy Görögországot emigrációban élő hazafiak képviselték már akkor is és azóta is 1974-ig. Most viszont az európai kultúra és civilizáció bölcsojénél, Homérosz és Arisztofanész földjén készültünk a 30. évforduló közös megünneplésére.

Pethő Tibor

Mátrai-Betegh Béla